

אלוהים לא מרחם על ילדי הגן

האלימות הנאה בחברה הישראלית אינה נמצאת רק בקרב בני נוער ומבוגרים, כפי שמקובל לחשוב. מחקר חדש חושף נתונים מדאיגים על שיעור האלימות בגני הילדים בישראל: כ-61 אחוזים מהילדים מהווים קורבנות הצקה פיזית על בסיס יומיומי, וגם בכיתות הנמוכות בבית הספר היסודי נוכחת הירדררות במצב והפחתה בתחושת הביטחון. מהם הגורמים לתופעה החמורה, כיצד יכולים ההורים להירתם להפחתת האלימות ואיך מתמודדים עם המשא במערכת החינוך?

1. **חאתי**: נירית צוק || **איור**: דנה גריצ'ינסקי

מרום' ורלידו אומר כי מהשוואה עם מחקרים דומים בעולם, עולה כי שיעור קרובות ההצקה בנוי הילדים בישראל גבוה בהרבה מאשר במדינות אחרות. יותר מכך, נמצא כי שיעורים של קרובות ההצקה בנוי הילדים בארץ גבוה אף בהשוואה לנתונים שנאספו בהתייחסות לשיעורי ההצקה בבתי הספר היסודיים והתיכוניים בעולם. הממצאים על תופעת האלימות בקרב ילדי בית הספר המורים אף הם ומעידים על הידרדרות במצב. צוות חוקרים בראשות מרום' רמי נובבנישתי, האוניברסיטה העברית בירושלים, חשף כי בהשוואה בין שנת תש"ט לשנת תשס"ה אמנם חלה ירידה בהבאת נשק לבית הספר, כמו גם ירידה בגילויי האלימות המיולית (מ' 82.3 אחוזים ל' 77.4 אחוזים) ובגילויי האלימות הפיזית המתונה (מ' 62.6 אחוזים ל' 56.1 אחוזים), אך יחד עם זאת, לא חל כל שינוי בגילויי האלימות הפיזית הקשה ובהטרדות מיניות. זאת ועוד, בין השנים תש"ב לתשס"ה חלה הכפלה בתחושת חוסר הביטחון של התלמידים בבית הספר (מ' 11.3 אחוזים ל' 23.4

הורים מודעים לכך שבשנים האחרונות שוררת בארץ בעיית אלימות קשה, אך רובם סבור כי תופעה חברתית זו מתקיימת רק בקרב בני נוער ומבוגרים. אולם לא כך הדבר. מתברר כי מקרי אלימות נמצים גם בקרב ילדים ובני הילדים ובכיתות א', אך בשל מיעוט מחקרים בנושא הם אינם מקבלים מקום ראוי בדיון הציבורי. בנוסף, נראה כי לעתים קרובות האלימות מתפתחת כבר בגיל הדר, אבל רק בשלבי ההתבגרות מזדמנים "טריגרים" המעוררים אותה למצבים קיצוניים. מרום' עמוס ורלידו, ראש המכון לחקר ולמניעת אלימות של ילדים ובני נוער בממלכה האקדמית עמק חרנאל, מפרסם בימים אלה מחקר החושף נתונים מראיינים על אלימות בקרב ילדי הגן. ממצאי מחקרו מצביעים על שיעורי הצקה גבוהים במיוחד בני הילדים בישראל. כ"כ 61.3 אחוזים מילדי הגן מהווים קרובות הצקה על בסיס יומי, כאשר ברוב המקרים סוג ההצקה הוא פיזי, וכולל בעיטות, דחיסות, משיכה בשיער וכדומה."

>>

ברכוש, התעללות וכו". אולם לרובי שער, לאלמות יש פן נוסף: "האלמות משתמרת בחברה כיוון שיש בה גם אספקטים חיוביים, כמו תוקפנות חשיבתית שפורצת מקורות ידע ומשמשת מקור לעזרה ולצירוף. ידוע כי הפרת חוקים באמצעות התנהגות אלימה, מעניקה לילדים ניסיון שמשמש להם כנקודת התייחסות לא תקינה - אם לא יסבלו מתוצאות התנהגותם יחסו להם בהתפתחות המרכיב הביקורתי של ההתפתחות המוסרית".

שער מזכיר כי המרכיב האלים נטוע בגו כבני אדם. לרובי, אלמות היא אלמות דרווייסיטי הישרדותי שמתקיים בכל הברז לדורותיה, ואכן התוקפנות שידעה ומשרתת את האדם, הן לבצית מקומם בהיררכיה החברתית, והן כזו הגנה מול

קבוצות אחרות. אם כך, אין פלא שהתופעה באה לדי ביטוי כבר בגיל הרך. "ילדים בשנותיהם הראשונות, שמתגלים כמו שהם מרגשים, כאשר תוקפנות אחת מהם מדריך התקשורת טיפולית, מסביר שער. "אולם בתהליך סוציאליזציה טבעי, רוב הילדים מתמנים ומעדינים את התנהגותם התוקפנית באופן המקובל בחברה. עם זאת, ישנם ילדים קשים יותר אליהם, שהטפסטרם שלהם קשה יותר, או "הפחיל" שלהם קשה יותר ויש להם קיום בוויסות הרשי, הנפשי וההתנהגותי. קשה זה מלווה אותם גם כבגרותם. חברות מסוימות התנהגותם זוכה להבנה ולהכלה, ובאחרות מנסים "לתקן" בודדים שיוצת, כמו חינוך קבוצתי, טיפול תרופתי ומפיקולטוריוני. ישנן גם חברות המשלכות בן דרכי ההגנה ובין דרכי החינוך".

אולם נקודת ההנהגה ממנה יוצאים רוב החוקרים העוסקים בנושא האלמות היא שילד בגיל הרך הוא בבחינת "טבולה ראה", הרוכש את מלוא התנהגותו דרך למידה מהסביבה. "ילד בגיל 3 לומד בהרבה דרכים בו זמנית, אמרת "ד" דרון לדרר, ראש הסמלול לגיל הרך במכללת סמינר הקיבוצים. "ראשית, הוא לומד באמצעות חיקוי, בזמן שההורה מהווה את המודל שלו - הנהוגה היא להרוים, למתחבים, לעלוזיה, למחשב וכו".

אולם בדיקת בכך נעוצה, לרבריה, בעיית: "המצב הנוכחי רע מאוד כיוון שדמויות החיקוי בעייתיות - החל מחתברה הרוחבה, שבה מקללים, זודקים כללון וכו', דרך הורוים, ועד הדמויות הבחונות מהסלולוויזיה וממחשבים. כשמתבררם את אלה לסיטואציה המדינית פוליטית של חיים, הכל נעשה מסובך, כי המצב מחייב אותנו להנך את הילד לנהוג שלא על פי המודל שהוא רואה".

אחווים). המונח מצב קשה ומדאיגה זו מעלה שאלות נוקבות: מהם הורמים להורדרות במצב, איך מתמודדים במערכת החינוך עם גילויי אלמות אצל ילדים, ומשל הכל - מה נחוץ לעשות כדי להמחית את רמת האלמות ותחושת חוסר הביטחון שאליהם נחשפים ילדינו כבר בהיותם בן הילדים.

הילד כטאבולה ראה

במהלך השנים האחרונות הפכה האלמות בני גילדים לתופעה חברתית נפוצה, והתחושה היא שהמצב רק הולך ומחמיר. "בני הילדים בישראל קיימת תת תרבות של הצקה", קובע פרופ' רולדר. "קרוב להמשיכת חילודים חווים הצקה אחת ביום, במחצית מהילדים חווים בין הצקה אחת לשבע הצקות ביום, ומיעוט של ילדים חווה כמות עצומה של הצקות - 8 עד 12 ביום".

בביות המוכתרת בבתי הספר היסודיים, המצב לא מהות רוע. "ד"ר תום גומפל ראש הנהג ליועץ מיוחד באוניברסיטה העברית, טוען כי בית הספר בישראל

הם בין האלימים בעולם, וכי שאת התלמידים בישראל כלפי המוסד החינוכי הוא בין הגבוהים בעולם. ואכן, חדשות לבקרים אנו שומעים על מקרי אלמות קשים המתרחשים ברחוב בית הספר, וביניהם גם כאלה המופנים כלפי מבוגרים במוסד החינוכי.

שער, תלמידה בכיתה א', מספרת כי בביצוע האחרון ניסה ילד מבית ספרה להרביץ למורה. "מה שקרה זה שהמורה צעקה עליו שיהיה בשקט. הוא קם ונפץ מולה באגרוף. המורה אמרה לו: "אתה לא תעז, והוא קירב את האגרוף למניס שלה. בשמן שלחו אותו למכוניות ונתנו לו מכתב להורים". כששאלתי את שיר מהי משמעות העונש שחברת לכיתה קיבל, היא משיבה: "זה אומר שלא יעז על כלום. רק אחרי שקיבל שלושה מכתבים כאלה הוא נשאר כמה ימים בבית".

יחד עשה, מפיכולוג קליני חינוכי ורומאי בכיר בת.ל.מ. (רשת ארצית לטיפול פסיכולוגי, אבחון וייעוץ) טוען כי כדי שנוכל להבין את תופעת האלמות בכללותה חשוב להכיר את הגדרה המדויקת: "אלמות מלווה בקונטציה שלילית ומתארת התנהגות תוקפנית המכוונת מילולית או פיזית על ידי יחיד או על ידי קבוצה כלפי אדם אחר או כלפי קבוצת אחרת, ונורמת לנוק נופט ואו נפשי לקרוב, מדובר בשהד נרחב של התנהגויות שתלכן אספניות כל אחד מאיתנו בעוצמה כזו או אחרת: הקנטון, קללה, העלבה, אוימים, מכות, פגיעה

אבדן הסמכות ההורית

האשמה המרכזית מופנית כלפי ההורים ומתייחסת לאבדן סמכותם. בניגוד להורו העבר שחינוכו את ילדיהם, היום ההורה הוא בעיקר עושה דברו של הילד, אוטו פרופ' ווליד. "חסיבת העיקרית נעוצה בכך שההורה כמעט אינו נמצא היום בבית, בין השאר בשל סיבות אובייקטיביות הקשורות במצב המשק. ברור שכדי לניסם משפחה בישראל נחוצים היום שני בני זוג עובדים, אולם הבעיה היא שגם כאשר ההורה כבר נמצא בבית הוא עמוס בוקיפות מצפון, ולכן במקום לחונן את הילד, הוא עסוק במתן שירות ופיצוי. שלירות שהורים אלה נותנים יש שני כללים עיקריים: לא להרגיש את הקוליועל, ו'להלכות מפיצי צדק'. כאשר המערכת המשפטית מנוכסת על כללים אלה, אין פלא שהמצב חמור.

לדברי פרופ' ווליד, ההורה אינו מסוגל לעמוד בתפקודיו ועם של הילד, כבעשם, בהאשמתו ובשאר מצבים מאתגרי סמכות, וכך נוצר המצב שבו ההורה אינו עוסק בצמתים שבהם עליו להיות - לחנך לטובלות, ללמד נבילות, ללמד כללים וערכי אחריות וכו'. דיומקית משפחתו זו מסייעת על הילד ועל התנהגותו, כיוון שכן הוא לומד שבמצעויות הפגנת כעס או נקמת עמדה סמכותית מצדו, הוא משיג את כל מבוקשו.

מדה טעונית, רכות היעוץ החינוכי בגיל הרך של משדו החינוך במחוז חיפה, מצביעה על בעיה נוספת. "ההורים מוצפים היום במריע בנושא ההורות", היא אומרת. "אולם בתהליך הלימוד חסרים להם התליכי הערכה עצמית, ומי שבצעם מנידו אותם במעלל זה הילד המקומי שבאמצעותו הם יודעים אם הצליתו או לא. מצב זה יוצר קרוב ההורים החותשת בלבול וחוסר אונים".

מתוך ניסיון ענום להתמודד עם תחושת חוסר האונים הו, מאשימים ההורים לא פגם את הדמויות החינוכיות בבית הספר ובגן הילדים. **אתו בנימין**, יור' ארגון ההורים בירושלים, מאשרת כי היום מקובל שהורים מגיעים לבית הספר כדי "להראות למורה": "בכך הם בעצם מעבירים לילד מסר שהכל מותר, ואם המסר שלהם הוא כפול, אז אפשר לצפות מהילדים לא להיות אלימים". לדבריה, ההורים אינם לוקחים בחשבון את העובדה שגם הנגנת או המורה עצמם חויים תחושת זדומת של חוסר אונים ובלבול, מאחד שכולם מתמרצים נגדם ומפנים כלפיהם תוקנות. חוסר האונים של ההורים בהקשר לסמכותם ולגבולות שעליהם להצביע מפני הילדים ובפני ההורים, אינו חורם להתמודדות עם בעיית האלימות.

התאשמות החריפת של חוסר סמכותיות מונגת, אם כן, להורים ולמורים כאחד. בתקשר זה טוען ד"ר נוסלכי כי בחוץ היום גובים בבתי הספר פיקוח עיני. "אפשר לראות בעשנת חסר סמכות המעורבת בגוף החינוכי של הילד. סמכות זאת חובית להעיד לילד בעשנת איורו בגוף ראי כדי להפחית התחדשות עתידית, ולחזק אותו במקרה של איורו חובי", הוא אומר. "חסרה דמות שהתייחס אליו ותעניק לו תשומת לב".

הסכול ומערכת אדישה

רק שכבודקם מה בריוק קורה בשעה, מבינים ער כמה המצב חמור. בניסיון המייצנת את קולם של ההורים, אומרת כי "בזמן שמונה צריך להיות דמות אפסית הקשובה לצורכי הילד, יחד עם זאת סמכותית ומציבה גבולות, ישנם מורים שמדברים בצורה אלימה, מתלבשים בצורה בלתי נאותה, וחסרים לדלוטין אהבה למקצוע. הם באים לבית הספר רק כדי להתחיים כרטיס, וחמור מכך, רבים מהם מורים שבנוע שפותרש מולם מעשה אלימות, הם מסובכים את הראש ומתעלמים".

לדברי בנימין, להתנהגות של מורים אלה ישנן השלכות חמורות על התנהגותו של התלמיד. האחרון רואה את התנהגות המורה ומתנהג כמורה, ובמקביל הוא מבין שהמורה תושש, ולכן עליו להגן על עצמו כי אף אחד אחר לא יעשה זאת עבורו. ד"ר לרר מצביעה על המערכת הבית ספרית כולה כמי ששותפה לתחושה הקשה שנוצרה בקרב התלמידים. "המערכת טועה לחשוב כי ככל שיהיו בגן או בביתה

האם הילד שלך במצוקה?

פרופ' עמוס ווליד מונה את המקרים בהם צריכה להידלק אצל

ההורים נורה אדומה

< הילד מגיע הביתה עם בדיים קרועים, גבלות ושדירות, ולא יכול לתת

לכם הסבר הגיוני

< הילד חוזר מצבי רוח משתנים ומגיב בהתפרצויות ועם פתאומיות.

< הילד מאבד עניין בלימודים וציוניו נמוכים מכפי יכולתו.

< הילד אינו מביא הבדים הביתה ואינו יוזם הזמנת חברים.

< הילד אינו מומן למסיבות או לאירועים חברתיים של הכיתה.

< הילד מפגין פחד וחרדה ואינו נראה מאושר.

< הילד חסר מנוחה בעת השינה, חולם הלמות רעים ועלול לבכות

מתוך שינה.

< הילד מסרב ללכת לבית הספר.

< הילד מתלונן על כאבי בטן או כאבי ראש, במיוחד בבוקר.

< הילד בורח במסלול הליכה לא הגיוני לבית הספר, או מסרב לנסוע

לבית הספר בתחרות עיבורית. הסעה.

< הילד גונב כסף או מנקש כסף מהתורים, ללא הסבר הגיוני.

הורים מתמודדים

מה על ההורים לעשות כאשר הם מבינים שהילד חווה מעשה אלימות? ד"ר חוה גומפל, ראש החוג לחינוך באוניברסיטת העברית, אומר כי הורים ילדי שהשתתפו במעשה אלימות בתפקיד התוקפן צריכים להילחם בתופעה בעיקר באמצעות הקרובים, שיהיו הרומאטות להתנהגות רצויה. ולא להיגרר לענישה, לדבריו, הענישה נראית לא מנס כמתחן, אך יש לכוון כי באמצעותה ההורה אינו מלמד את הילד מה לעשות, אלא רק מה לא לעשות. "המסר המתקבל משעשה באופן כללי ומענישה פיזית בפרט, הוא שקביעת הבללים נעשית על ידי הגד החזק, וזה בדיוק המסר המעודד את התוקפן לנלווי אלימות", מסביר ד"ר גומפל.

הורים ילדי שחווה מעשה אלימות בתפקיד הקורבן, צריכים להיות מודעים לכך שמעשה אלימות נעשה בפרטם. "עליהם ללמוד להקשיב לילד, להבין ולא להאשים", הוא אומר. "גנוסן, בדרך כלל ממצבים כאלה מוציץ בית הספר מפרוץ בצורת מנס בין הקורבן לתוקפן, אך חשוב שהורי הקורבן ידעו שמסעיהם אלה מנועים ביסודם. לתוקפן מדיד יהיו הסברים, ובעצם המנס יתנהג לו כשה לטרחויה המנס עלול להחריף".

ד"ר גומפל מייצג גם להורים שילדים צפם במעשה אלימות לנקוט צעדים מתאימים. "הורים אלה צריכים לטוחה עם הילד על מה שהוא ולהעביר לו את המסר שלמרות כל צלמה לא השתתף במעשה, לא באחריות לעשימה של הילדים שהם קורבנות. ככל שילדים יבינו זאת וכל שיהיה ניקוח פעיל של ילדים בהקפדה, כך נוכל להחיות את תעצת אלימות".

אמינים קבועים, לרובו פרופ' רולידר, הקורבנות הם לעתים עולים חדשים או מי ששייכים לקבוצת מיעוט כלשהו, ובדרך כלל יש להם מעט חברים. המציק, לעומת זאת, יהיה דמות פופולרית מבחינה חברתית, ולרוב יהיה גדול יותר מבחינה פיזית, חזק יותר מהקורבן ובעל הערכה עצמית ממוצעת.

ד"ר דרדד מוסיה כי בדרך כלל התוקפנים הם ילדים שמתקשים כבר בגן הילדים לקבל הוראות, "אלה הם אותם ילדים ללא מנצות הממורים מאוד להרביץ או לכותב. ילדים מקבלים את את הנותרת, ילד שמצבו עדיין אינו טוב מבחינה חברתית ורגשית, או עשיר לילוי. במקרים אחרים מובור בילד שמפלט הרטב רק בתפקיד המנהיג, אך לא מתפקד כשמשימה אחר לוקח ממנו את התפקיד".

מבחינה מגדרית, פרופ' רולידר מצייין כי בני הילדים עדיין לא נמצאו הבדלים משמעותיים במעשיו קורבנות ההצקה בין בנים לבנות. בבתי ספר, לעומת זאת, שיעור קורבנות ההצקה גבוה במקצת בקרב הבנים. ההבדל המגדרי מתבטא, עם זאת, בסגנון ובכסו התוקפנות. "בנות נוטות להציק לבנות אחרות בעיקר כשהן בקבוצה, והן נוטות להשתמש בשיטות עקיפות, כמו חרם, הפצת שמועות ומניפולציות חברתיות. בנים, לעומת זאת, מציקים לבנים ובנות כאחד, לרוב לברם, כשהם נוטרים לחיות יותר המבצעים על הצקה ישירה, פיזית וממולית".

גם הילד הוא נתון חשוב. לדבר פרופ' רולידר, לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין רמות ההצקה בישיבת הושים בגן, בעוד שבבתי ספר חלה ירידה ברמת ההצקה ככל שעולים בגיל. פרופ' רולידר מוסיף כי לאלימות ישנה השפעה חזקה על הקורבן, בלי קשר למינוי. "ההשפעות הישירות של מעשיו ההצקה על הקורבן יתבטאו בתחושת עצבות, בידוד חברתי ובטיחון ועמו גמון, מופו גם מבחינה פסיכולוגית הבאים למימך ברמות חרדה גבוהות, דיכאון, מחשבות אובדניות והתאבדות. מצבו יכול להשתפר גם במצב לחות, אך פניו נמוך ובהותפח על התבוננות פסיכוסוציאלית. רבות, אולם לבני השישי המלמודים של הקרבן עדיין תוקפים החוקרים במסצאיהם".

ד"ר גומפל, לעומת זאת, סבור שהקורבן אינו הבעיה העיקרית. "חושבים שקבוצת הסיכון היא הקורבן, אבל אין זה כך", הוא אומר. "אנו מוצאים שבשנות ה-20 לחייו, הקורבן יתפקד בצורה הנקיה מבחינה חברתית. אולי הוא יזדקק לעזרה נפשית ויהיה בעל נטיות חרדותיות, אך באופן כללי הוא יתפקד בחברה. בעל הסיכון הגבוה יותר הוא חוקק התוקפן, כיוון שקיים סיכון גדול שדע על 25 כברי יהיה לו תקין במשטרה".

הצד השלישי בכל מעשה אלימות, מלבד הקורבן והתוקפן, הוא המפקשים מנהג. ד"ר גומפל מצייין כי בעוד התוקפן והקורבן לטוניה ממוחזרים זה רק 15% אחתים מהילדים, 85 האחוזים הנוטפים הם הילדים המומתמלים על העושה. לדבריו, למרות שהצד השלישי מאמין כי אינו נוטל חלק במעשה האלימות, הוא בחולטו משמש מעצמה. "חלק מהילדים המפקשים מצד מורחזים, ואלקם מאמינים את הקורבן בקורבנות שלו", טוען ד"ר גומפל. "ההשפעה העמידית עליהם עדיין אינה ידועה, אך ברור שהאלימות שאליה שהם נרומים להם להיות מחוספסים יותר ומשפיעה על מידת האמפתיות שלהם. אך זה הוכחש במפורש שמעלילים עין אינם מגיבים גם כאשר מתרחש משבר הומוטרי בעולם או זרחה המוח".

לכאורה מובנים ונקטים יותר גם תפחת האלימות. אבל בשטח נתון לראות כי כאשר יש לוח תוקפן וקורבן, מפקשי השיח האמיתי סביב דרכי ההתנהגות, היא אומץ ליקוח זה שיעור, דבריה, גם לעינין של סדר היום. "שלתמיד בית הספר אינו ילד יורה בשטח שעות זאחר כי שועט להספקה, הדיכויטומה הזו יבין את זה, מובנן למצב כל כך פתוח - ויער אנל הילדים חוסר יכולת להגיד, גם משרים הרוב על הילדים בביתה אחת ידע כי מורה אחת הוא מפקשי המעשה יאזר על התנהגות הילדים והתמוכים באחד. מצב כזה הוא בעינינו זרחה יורה על חילום, ולכן הם מסתפקים במתן הוראות כלליות נבצעה ידע כל היום".

המתחללה למדעי ההתנהגות באוניברסיטת ברית מרין בבאר שבע מציגה תוצאות חדשות הרקע שנותנים המובנים לילדים ומלבד הקשים שיש להם יותר בעיית האלימות קשורה למצב חברתי הנובע מכך שאנו מתקיימים בעולם במציאות עולמית וארצית רבת מתחים ורבת תרבותיות. "ישאלו ילדים מנוון תרבותית, וסיסי, אתיסיסי, תרמיסי, חילוניסי ועוד. במצב הקיים, הקדמים החברתיים אינם בוררים ונוצר תסכול. כאשר התסכול הזה מתורגם לאלימות כמנס שמסורטת אינה ברשיה לבן, אלימות או דק מקבלת עידוד".

צ'צ'י הדורות הבאים בתמונה

"באגכים באלמות מנסוק להשקיע מבניעתה"

מעצבות הדורות הבאים נמסר בתמונה כי, החברה הישראלית נמצאת במצבו שבו כלם יגילים באיחבא באלמות, במקום להשקיע את מרב האלימות, והממנה בשטול ממוניעה. לדידם, תופעה זו משפיעה על צביונם של גני הילדים, והממנה השקטנות היא שהננים הוסימס בהדרגה שיהיו שאינו בטוח עבור ילדינו, כיוון שהם נוטשים יותר ויותר לאלימות מסיבם. "מערטת החינוך בארץ צריכה להספוללת לאמץ תרמיסי שיהיב שבחם מהיה מכלבו ילודים ילדים, פתוח רמת אכפמיתו במונה של המנכסים כלכל הילדים ולכלל הוהימם, שרבות על גני הילדים בקהילה, נתן חייוק תחושת הלכדות החברתית וחולקה מננה המעילות היומיות לקבוצה קטנות עם יחס אישי", אומרים בניצבות הדורות הבאים, "כל אלה יתרמו ליציאת ביסיס נכון שיאפשר לילד להתפתח באדם חברתי, בלתי אישי".

התוקפן הקורבן והמפקשים

"הבט של, בביתה א", סיפרה לי שילד מביתה איים עליה במספרים, מספרת לי גם, על לידה מחדו השדון. "מברדו שהיא התוכחה אתו על נושא כלשהו, ובלהט הוויכוח הוא הרים מספרים שהיו מותנה על השולחן, הצמיד כל לוחה ואיים עליה שאם היא זהו או מבררת הוא יחזיק אותה. הם עמדו כך מספר דקות ובסוף הוא חזק, אך אחד לא ראה, לא שמע ולא התערבו".

מעשה האלימות נעצם כוללם להתרחש בכל מקום ובכל שעה, כאשר לכולם מושתת עצם קומם על שני משותפים עיקריים: התוקפן והקורבן. "ישנן תמונות שליליות שהם של תוקפן וקורבן", מסביר ד"ר גומפל, "עליהם שום תמיך בתפקיד התוקפן, שהם מדיד בתפקיד הקורבן, וילדים שהם גם וגם - פעם תוקפים ומפעם קורבנות".

באופן כללי, ניתן לאמין את הקורבן הקלאסי ואת התוקפן הקלאסי על פי

מפקחת בהפקדת, קיום מדיעצות כיתרות, לימוד טכניקת הגישה, חיידור החשיבה והבנה של התלמידים ביחס לחוכמים עומדים דרך חבני הלימוד ועוד. לכן יש להוסיף את טיפוח ושיפור מעמדו של המורה ומעמד שחוקיו, חשיבה לגבי הרכב הכיתה וגיבוי היותו לילדים בעלי צרכים מיוחדים. ■

משרד החינוך בתגובה

המסקנה: טיפוח בתופעה מגיל נמוך יפחית את האלימות. **המחרון:** הגדלת התקציב.

אלה האלמנטים: מפקחת למניעת אלימות פיתוח כישרוי חיים בשש"י (שירות פסיכולוגי/ייעוץ) - משרד החינוך, מצוינת כי בבתי הספר מורים נדרמים ומטפלים שונים. בחלקם יועצות, בחלקם אנשי חינוך מיוחד ובחלקם פסיכולוג שמגיע פעם בשבוע. "אנו נמצאים במאבק להגביל את מספר היועצים, אבל בשל בעיית תקציבים עדיין אין יועצת בכל בית ספר יסודי".

בנוסף, כיצד אתם מתמודדים עם התופעה?

"עיקר העבודה נעשה מול גננות ומול הצוותים החינוכיים בבית הספר. העבודה העיקרית מתמקדת בהתייבשות הגננות מול ההורים ויצירת שיתופים פעולה ביניהם ומכיו השאלה מה צריכים לעשות כדי ליצור גן ילדים עם אקלים בטוח. גן שבו המבוגרים לא מתעלמו מהתנהגות אלימה ותייחסו גם להתנהגויות קלות, ויבטא אמירה ברורה של מה מותר ומה אסור, עבודה על גבולות ועוד. בבתי הספר מפגלות תכניות שונות השמות דגש על לימוד כישרוי חיים שיעשו להתמודדות עם העבר".

האם אתם עדיין לכן שישנה הידרדרות בתופעת האלימות בגנים ובבתי הספר?

"ברור לנו שקיימת זרידה בגיל שבו אנחנו חושפים והחשיפה לאלימות אבל ילדים. הגילאים האחרונים מראים שבבתי הספר היסודיים יש היום אלימות רבה יותר מאשר בחטיבות, אותנו זה הפתיע. בנוסף לכך, ישנה התמרה בהתנהגויות הקצב, כמו התעללות מינית בין ילדי הגן. גישה אחת אומרת שבעבר לא דיברו וגישה אחרת טוענת שחלה הקצנה. בכל מקרה, ברור לנו שצריך להיות ערניים, ובכל שנעטף בגיל המגן יותר, כך האלימות תפחת".

כיצד מתכננת השרה החדשה, יולי תמיר, להתמודד עם תופעת האלימות בקרב ילדים?

"מבחינת עקרונות, תוכן ותפיסות, לא צריך להיות שינוי, כיוון שאנו מתבססים על המחקרים החדשים בעולם. צריך רק ליישם. אני מקווה שנעקב לתקציבים שיאפשרו לנו להכניס תכניות נוספות, נדרמים מטפלים אינטגרטיביים יותר, כוחות הדרכה ועוד".

המורה צריכה לנאום לילדי בטיחות ולסדרת הקשיים השונים. מדינת הורים לנעשה והרמתם אליו חשובה מאוד. לרובי שער, על ההורים לנלות מוכנת לקבל התנהגויות מסוימות שאינן דרמטיות: לא כל ילד שנושך הוא נוקטן, ולכן חשיבות הבחנה והמודעות לתהליכים המתפתחים. כמו כן, חשוב לעודד את הילד במצבים חיוביים ולהעניק לו תשומת לב לטיפוח הערכות העצמית. שער מוסיף על העוררם להחליט על גבולות, להעבירם לילד בצורה ברורה, ולעמוד על קווימה. "עצבת גבולות מסייעת מאוד לילד לקלוט את החביל בין אסור ומותר", הוא אומר. "אולם לילדים אנרגטיים כראוי למצוא תיעול נכון, כמו לצאת החוצה, להשתתף בחוגים מתאימים, לעודד את השתייכותם לקבוצות חיוביות ועוד".

בחקרנו עם מקבץ פורום וולידר הוסיף כי על ההורים להבין שגם אם אינם מבליים הרבה עם הילד, אין בכך כדי להפריע להם לזנוב. מרתן פוצה מתמשך על היעדרותם, רואי אינו תורם לכך. "הורות אמיתית כוללת גם את הצורך לעמוד בפני מצבים שבהם הילד כועס, אינו אוהב אותנו ועוד", מרגיש פורום וולידר. אין ספק כי גם מקרב הדמויות החינוכיות צריך להתחיל שינוי. "ר"ר לדרד אומרת כי חיים, הרבה יותר מאשר בעבר, מלמדים את המחנכים לשים דגש על לימוד הילדים לנהוג בדרך של שיתוף. "בנוסף לכך, אנו מחפשים דמויות אחרות, רצוי מהספרות, במקום מהרלווייה התופעה, שעמך ויכלו הילדים להזדהות", היא אומרת. "דרד נוספת התנהגות התופעה היא מתן תשומת לב רבה למודל אישי: ליהוד שרד לילד דפוס התנהגות שיהיה עבורו מודל גם במצבים של כעס, בלי להיות אלימים. לצורך כך נרוץ טיפוח לטווח ארוך, בול להרפת לרגע".

במסגרת גני הילדים ובמסגרת הבית ספרית, על השינוי להתבטא בהטלת אחריות רבה יותר על הילדים. "דרד יומם של הילדים צריך להיות ממש יותר, כדי שיוכלו לתקשר עם חבריהם ולמצוא זמן לעצמם", אומרת ר"ר לדרד. "בסדר יום כזה, ויכל הילד להיות גם לבד וגם בקבוצה, גם להתייבש וגם להישמע, ובדרך זו לפתח כלים מגוונים לטיפול במצבים השונים". ר"ר לדרד מוסיפה כי רצוי היה להחליט שינוי גם במבנה הכיתות, ולהפחית את כמות התלמידים בכל כיתה.

שער מתייחס לתכניות תחומות להתמודדות יעילה עם התופעה. "תכניות למניעת אלימות הן אלה המעלות את האחריות ואת המודעות לנעשה בקרב הורים, ילדים, מורים וגננות, חוק תחומות קודים מחייב בורים, של פיהם יש לפעול לפני, במהלך ואחרי אירועים אלימים", הוא אומר. תכנית מוצלחת, בעיניו, היא כזו שתשתלב בסגרת העמלית היומיומית גם מבחינת תכני הלימוד וגם מבחינת התאמים הפנימיים של המקום. וזהו אף מדיניות: "פתוח מתקני חצר אטרקטיביים המאפשרים מרוק אנרגיה בדרך של תהא, היא אפשרות אחת. כמו כן, חשובה נבחרה של

או למנוע פיצוץ להם

שפתחיו אתה

מינו

הספר מלווה בייעוץ מקצועי של מיי פרום גננת חסמכנה בעלת ניסיון רב שנים

מציגה 178 יעונית לילדים שוליים מחומרים פשוטים שישעשעו ספרים, בולות, קטעי לחינות אטרקציות

להזמנות: 03-5652100 שולחה 181

